ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
ДРУГИЙ СЕНАТ

у справі за конституційними скаргами Сивухіна Григорія Сергійовича, Андрейчука Тараса Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 119 Кодексу законів про працю України
(справа про гарантії суддівської винагороди суддів, що тимчасово набули статусу військовослужбовця)

К и ї в
4 листопада 2026 року
№ 14-р(II)/2026

Справа № 3-136/2025(267/25, 433/25)

Другий сенат Конституційного Суду України у такому складі:

Юровська Галина Валентинівна – головуючий,
Водяніков Олександр Юрійович – доповідач,
Городовенко Віктор Валентинович,
Лемак Василь Васильович,
Первомайський Олег Олексійович,
Різник Сергій Васильович,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними скаргами Сивухіна Григорія Сергійовича, Андрейчука Тараса Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 119 Кодексу законів про працю України.

Заслухавши суддю-доповідача Водяніков О.Ю. та дослідивши матеріали справи, зокрема позиції, що їх висловили: Президент України Зеленський В.О., Голова Верховної Ради України Стефанчук Р.О., Голова Верховного Суду Кравченко С.І., Прем'єр-міністр України Свириденко Ю.А., Міністр юстиції України Галущенко Г.В., науковці: Київського національного університету імені Тараса Шевченка – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри

трудового права та права соціального забезпечення Навчально-наукового інституту права Тищенко О.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Навчально-наукового інституту права Черноус С.М.; Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри трудового права Лапкін А.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права України Ковтун В.І.,

Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Сивухін Г.С., Андрейчук Т.В. звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 130 Конституції України (конституційність) частину третю статті 119 Кодексу законів про працю України (далі – Кодекс). Сивухін Г.С. зазначив також, що „існує необхідність“ перевірки на відповідність Основному Закону України вказаних приписів Кодексу у взаємозв'язку зі статтею 130 Конституції України та статтею 135 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами (далі – Закон № 1402).

1.1. Згідно з частиною третьою статті 119 Кодексу «за працівниками, направленими для проходження базової військової служби, призваними на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи і посада на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб – підприємців, у яких вони

працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей“».

1.2. Зі змісту конституційної скарги Сивухіна Г.С. та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Президент України Указом від 2 липня 2020 року № 265/2020 призначив Сивухіна Г.С. на посаду судді Канівського міськрайонного суду Черкаської області. У зв'язку із зарахуванням Сивухіна Г.С. до складу Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад указаний суд наказом від 25 лютого 2022 року № 2-а увільнив Сивухіна Г.С. від роботи на період проходження військової служби зі збереженням за ним місця роботи, посади та середнього заробітку. Як зазначив Сивухін Г.С. у конституційній скарзі, він „добровільно був мобілізований до лав ЗСУ для захисту України від збройної агресії (війни) російської федерації“.

Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин“ від 1 липня 2022 року № 2352–IX (далі – Закон № 2352), який набрав чинності з 19 липня 2022 року, внесено зміни, зокрема, до частини третьої статті 119 Кодексу, а саме слова „зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток“ замінено словами „зберігаються місце роботи і посада“. З огляду на це з 19 липня 2022 року суддівську винагороду Сивухіну Г.С. не виплачували.

У листопаді 2023 року Сивухін Г.С. звернувся до суду з адміністративним позовом, у якому просив визнати протиправною бездіяльність Територіального управління Державної судової адміністрації України у Черкаській області (далі – Управління ДСА у Черкаській області), Державної судової адміністрації України щодо невиплати належного йому розміру суддівської винагороди з 1 жовтня 2023 року до 31 жовтня 2023 року, стягнути недоплачену суддівську винагороду за вказаний період у розмірі 96 624,00 грн.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням від 12 січня 2024 року адміністративний позов задовольнив повністю; визнав протиправною бездіяльність Управління ДСА у Черкаській області щодо невиплати Сивухіну Г.С. суддівської винагороди за період із 1 жовтня 2023 року до 31 жовтня 2023 року та зобов'язав Управління ДСА у Черкаській області нарахувати й виплатити Сивухіну Г.С. суддівську винагороду за вказаний період із відрахуванням обов'язкових податків і зборів, наголосивши, зокрема, на тому, що Закон № 1402 передбачає вичерпний перелік обмежень щодо виплати суддівської винагороди, а перебування судді на військовій службі під час мобілізації не є таким обмеженням. У задоволенні решти позовних вимог зазначений суд відмовив.

Шостий апеляційний адміністративний суд за апеляційною скаргою Управління ДСА у Черкаській області переглянув згадане рішення суду першої інстанції й постановою від 14 квітня 2025 року скасував його та ухвалив нове судове рішення, яким відмовив Сивухіну Г.С. у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що за відсутності спеціального регулювання в Законі № 1402 до правовідносин щодо проходження суддею військової служби під час мобілізації, на особливий період, застосовна частина третя статті 119 Кодексу. На думку Шостого апеляційного адміністративного суду, увільнення від здійснення правосуддя на період військової служби позбавляє суддю права на суддівську винагороду, натомість його грошове та матеріальне забезпечення здійснюється за правилами, установленими для військовослужбовців.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду ухвалою від 2 червня 2025 року відмовила у відкритті касаційного провадження, оскільки Сивухін Г.С. не обґрунтував наявності підстав для касаційного оскарження судових рішень, установлених підпунктами „а"–„г" пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України.

Сивухін Г.С. стверджує, що внаслідок застосування судами частини третьої статті 119 Кодексу зазнало порушення його право на отримання

суддівської винагороди „як судді, який проходив службу по мобілізації без укладення контракту під час війни російської федерації проти України“, гарантоване частиною другою статті 130 Конституції України, оскільки відбулося звуження права судді отримувати суддівську винагороду, звуження гарантій суддівської незалежності, серед яких і виплата суддівської винагороди в порядку та розмірі, визначених Конституцією України та Законом № 1402. Крім того, Сивухін Г.С. вважає, що оспорювані приписи Кодексу порушують принцип юридичної визначеності як складову принципу верховенства права та є дискримінаційними.

1.3. Зі змісту конституційної скарги Андрейчука Т.В. та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Президент України Указом від 9 грудня 2010 року № 1083/2010 призначив Андрейчука Т.В. на посаду судді Оболонського районного суду міста Києва. Згідно з наказом цього суду з 26 лютого 2022 року Андрейчука Т.В. вирішено вважати призваним на військову службу за призовом із числа резервістів в особливий період із збереженням місця роботи (посади) та середнього заробітку. За інформацією, наявною в долучених до конституційної скарги матеріалах, Андрейчук Т.В. із 1 березня 2022 року до 21 березня 2025 року перебував на військовій службі у військових частинах Міністерства оборони України.

З огляду на те, що до частини третьої статті 119 Кодексу внесено зміни Законом № 2352, із 19 липня 2022 року виплату Андрейчуку Т.В. середнього заробітку як мобілізованому до лав Збройних Сил України зупинено.

У вересні 2022 року Андрейчук Т.В. звернувся до суду з адміністративним позовом до Територіального управління Державної судової адміністрації України в місті Києві (далі – Управління ДСА в місті Києві), Державної судової адміністрації України, у якому просив визнати протиправними дії Управління ДСА в місті Києві щодо призупинення йому виплати середнього заробітку з 19 липня 2022 року, зобов’язати Управління ДСА в місті Києві нарахувати та виплатити йому середній заробіток за період із 19 липня 2022 року до 19 вересня 2022 року з урахуванням розміру та надбавок суддівської

винагороди, визначених статтею 135 Закону № 1402, та з відрахуванням обов'язкових податків і зборів.

Київський окружний адміністративний суд рішенням від 14 листопада 2024 року позов задовольнив повністю; визнав протиправними дії Управління ДСА в місті Києві щодо призупинення виплати Андрейчуку Т.В. суддівської винагороди з 19 липня 2022 року та зобов'язав Управління ДСА в місті Києві нарахувати й виплатити Андрейчуку Т.В. суддівську винагороду з 19 липня 2022 року з відрахуванням обов'язкових податків і зборів, наголосивши, зокрема, на тому, що Закон № 1402 передбачає вичерпний перелік обмежень щодо виплати суддівської винагороди, а перебування судді на військовій службі під час мобілізації не є таким випадком.

Шостий апеляційний адміністративний суд за апеляційною скаргою Управління ДСА в місті Києві переглянув згадане рішення суду першої інстанції й постановою від 19 серпня 2025 року скасував його та ухвалив нове судове рішення, яким відмовив Андрейчуку Т.В. у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції, посилаючись на висновки Верховного Суду, які відповідно до частини п'ятої статті 242 Кодексу адміністративного судочинства України підлягають урахуванню, зазначив, що за суддею, призваним на військову службу під час мобілізації, на особливий період, зберігаються місце роботи та посада, однак на період військової служби на нього поширюються гарантії правового та соціального захисту військовослужбовців, а суддівська винагорода не виплачується. З огляду на це Шостий апеляційний адміністративний суд визнав помилковим висновок Київського окружного адміністративного суду про обґрунтованість позовних вимог.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду ухвалою від 2 жовтня 2025 року відмовила Андрейчуку Т.В. у відкритті касаційного провадження, оскільки „характер спірних правовідносин, предмет і категорія спору, коло учасників спірних правовідносин, правозастосовна практика, що складалася з приводу спорів цієї категорії, відсутність ознак, які відрізняють цю касаційну скаргу від інших, дають підстави вважати, що судові

рішення, які ухвалені у цій справі, розглянутій в порядку спрощеного позовного провадження, не підлягають касаційному оскарженню“.

Андрейчук Т.В. вважає, що внаслідок „внесення змін до частини третьої статті 119 Кодексу законів про працю України, відповідно до яких положення про збереження мобілізованим працівникам середнього заробітку були виключені, відбулося звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України та законом гарантій незалежності судді, зокрема в частині виплати суддівської винагороди“.

1.4. Президент України у відповідь на запит судді-доповідача зазначив, що зміст і вимоги конституційної скарги щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 119 Кодексу є необґрунтованими; «конституційна скарга <…> не містить посилань на норми розділу II „Права, свободи та обов’язки людини і громадянина“ Основного Закону України та доводів стосовно того, яке саме з гарантованих Конституцією України прав людини зазнало порушення внаслідок застосування оспорюваного положення Кодексу»; „прийнятність конституційної скарги <…> потребує додаткового дослідження“.

1.5. Голова Верховної Ради України в письмовому поясненні, зокрема, вказав:

– „Норма Закону № 2352–IX, якою передбачено скасування збереження середнього заробітку <…> за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, можливо, не має на меті зменшення обсягу соціальної підтримки (захисту) військовослужбовців і членів їхніх сімей. На нашу думку, такі законодавчі зміни є необхідними у зв’язку з погіршенням фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок введення воєнного стану,

тому ця норма покликана, у тому числі, забезпечити підтримку малого та середнього бізнесу як складової економічної безпеки країни“.

1.6. Прем’єр-міністр України та Міністр юстиції України у своїх відповідях на запити судді-доповідача, зокрема, зазначили:

– „Організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні визначає Закон № 1402–VIII, статтею 135 якого встановлено, що суддівська винагорода виплачується судді з дня зарахування його до штату відповідного суду, якщо інше не встановлено Законом № 1402–VIII <…>. При цьому законодавством передбачено випадки отримання суддями замість суддівської винагороди інших видів виплат, зокрема у разі призначення судді членом Вищої ради правосуддя або членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України“;

– „у разі набуття особою статусу військовослужбовця чи члена добровольчого формування територіальної громади їх соціальний та правовий захист здійснюється відповідно до положень Закону № 2011–XII. Отже, з моменту призову для проходження військової служби суддя одночасно набуває статусу військовослужбовця. Після увільнення від виконання обов’язків зі здійснення правосуддя на період проходження військової служби суддя у цей період вступає в публічні правовідносини з державою щодо проходження військової служби на умовах, зокрема, й щодо забезпечення (грошового, матеріального), які встановила держава для цього виду публічної служби.

Враховуючи вищевикладене <…> положення частини третьої статті 119 Кодексу узгоджуються із статтею 130 Конституції України, оскільки не змінюють та не встановлюють розмір суддівської винагороди, а передбачають право на грошове забезпечення для всіх працівників на час проходження ними військової служби, незалежно від того, які посадові обов’язки ними виконувались на час їх призову“.

2. Розв’язуючи порушені в конституційних скаргах питання, Конституційний Суд України виходить із такого.

2.1. Згідно з Конституцією України права і свободи людини і громадянина захищає суд (частина перша статті 55); лише закони України визначають, зокрема, судоустрій, судочинство, статус суддів (пункт 14 частини першої статті 92); правосуддя в Україні здійснюють лише суди та судді (частина перша статті 124, частина перша статті 127); незалежність і недоторканність судді гарантують Конституція і закони України; уплив на суддю у будь-який спосіб заборонений; суддя обіймає посаду безстроково; вичерпний перелік підстав для звільнення судді або припинення його повноважень установлено Конституцією України (частини перша, друга, п'ята, шоста, сьома статті 126); суддя набуває статусу внаслідок призначення на посаду в конституційно визначеному порядку (частини перша, друга статті 128); держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів; розмір винагороди судді встановлює закон про судоустрій (стаття 130).

2.2. Конституційний Суд України зазначив, що „професійні судді виконують конституційну функцію – здійснення правосуддя, чим обумовлений їх спеціальний правовий статус" (друге речення абзацу третього пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011).

Конституційний Суд України у своїх рішеннях від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018, від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020, від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024 наголошував на важливості належного матеріального та соціального забезпечення суддів і недопустимості будь-якого зниження рівня цієї гарантії незалежності суддів, що спрямовано на обмеження будь-якого впливу на суд, гарантування незалежного правосуддя та здійснення судочинства на основі принципів і приписів Конституції України, а також реалізацію конституційного права на судовий захист.

Конституційний Суд України вказав, що «гарантії незалежності суддів зумовлені конституційно визначеною винятковою функцією судів здійснювати правосуддя; законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді, використовуючи свої повноваження як інструмент впливу на судову владу (абзаци сьомий, восьмий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 березня 2020 року № 4-р/2020); „обмеження суддівської винагороди є посяганням на гарантії незалежності суддів“; „обмеження відповідних виплат є допустимим за умов воєнного або надзвичайного стану. Однак такого роду обмеження має запроваджуватися пропорційно, із встановленням чітких часових строків та в жорсткій відповідності до Конституції та законів України“; „таке обмеження також може застосовуватися й до суддів, однак після закінчення терміну його дії втрачені у зв'язку з цим обмеженням кошти необхідно компенсувати відповідними виплатами, оскільки суддівська винагорода є складовим елементом статусу судді, визначеного Конституцією України“ (абзац четвертий підпункту 4.2, підпункт 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020)» [абзац третій підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024].

Конституційний статус судді як носія судової влади має безперервний характер протягом усього часу перебування судді на посаді; тимчасове нездійснення суддею правосуддя не припиняє цього статусу та пов'язаних із ним конституційних гарантій.

2.3. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що суддівська винагорода за своєю правовою природою є конституційною гарантією незалежності носія судової влади, невід'ємним елементом конституційного статусу судді; цей статус покликаний забезпечити здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом в інтересах кожного, хто реалізує право на судовий захист за статтею 55 Конституції України.

Суддівська винагорода є одночасно суб'єктивним майновим правом судді та об'єктивною гарантією незалежності судової влади, а також елементом

конституційного статусу судді, закріпленого статтями 126, 130 Конституції України, за змістом яких будь-яке питання суддівської винагороди, зокрема умови, за яких вона не виплачується або замінюється іншою виплатою, підлягає врегулюванню законом про судоустрій. Порушення цієї вимоги є порушенням конституційно захищеного статусу судді і, опосередковано, конституційного права громадян на здійснення правосуддя незалежним судом.

Конституційний Суд України наголосив на тому, що встановлена Конституцією і законами України система гарантій незалежності суддів „не є їхнім особистим привілеєм, вона пов'язана з набуттям статусу судді, має юридичне призначення, спрямоване на захист прав і свобод людини і громадянина через здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом (суддею)“ (друге речення абзацу шостого підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018). Це означає, що посягання на виплати, які є елементом конституційного статусу судді, одночасно обмежує право кожного на справедливий судовий розгляд незалежним судом, гарантоване статтею 55 Конституції України.

3. Конституція України визначає засадничі підходи до забезпечення незалежності і недоторканності суддів; установлена Конституцією та законами України система гарантій незалежності суддів пов'язана з набуттям статусу судді, має юридичне призначення, спрямоване на захист прав і свобод людини і громадянина через здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом (абзаци третій, шостий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018).

Питання суддівської винагороди внормовуються лише законом про судоустрій. Законодавець має право встановлювати та змінювати розмір суддівської винагороди, а також визначати порядок її виплати, проте за умов, що відповідні законодавчі рішення не є інструментом впливу на судову владу і не суперечать конституційним гарантіям незалежності судді. Вирішуючи будь-які питання, пов'язані зі зміною розміру або зупиненням виплати суддівської винагороди, законодавець зобов'язаний розрізняти обставини відповідно до

того, чи є вони такими, що залежать від судді особисто або обумовлені його поведінкою, чи, навпаки, є зовнішніми щодо судді й не пов'язані з його волею чи діями: зменшення або зупинення виплати суддівської винагороди через обставини, що не залежать від судді й не обумовлені його поведінкою, є несумісним із конституційними гарантіями незалежності судді.

3.1. Конституційний Суд України послідовно дотримується юридичної позиції, за якою згідно зі статтею 130 Конституції України гарантії незалежності судді, включно із заходами щодо його правового захисту, матеріального і соціального забезпечення, встановлюються законом про судоустрій і поширюються на всіх суддів України; вони не можуть бути скасовані, змінені чи знижені іншими нормативними актами [перше речення абзацу третього пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002; перше речення абзацу другого підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020; абзац другий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024].

Конституційний Суд України наголошував на тому, що „належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів, зокрема й право на винагороду судді, та інші конституційні гарантії їх незалежності та недоторканності поширено на всіх суддів і мають бути забезпечені державою на основі принципу єдиного статусу суддів без будь-якого зниження рівня таких гарантій" [абзац четвертий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024].

У Рішенні від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018 Конституційний Суд України вказав, що позбавлення судді права на отримання доплат до посадового окладу, „коли він не здійснює правосуддя через обставини, що не залежать від нього особисто або не обумовлені його поведінкою <...> є несправедливим, невиправданим та необґрунтованим" (абзац восьмий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини); застосований законодавцем підхід, який „не враховує особливостей кожної категорії підстав нездійснення правосуддя, ступеня

обумовленості таких підстав поведінкою судді та інших законодавчо визначених обставин“, невиправдано призводить до звуження обсягу гарантій незалежності судді (абзац дев’ятий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини) та „створює загрозу для незалежності як суддів, так і судової влади в цілому, а також передумови для впливу на суддів“ (перше речення абзацу одинадцятого підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини).

У вказаному Рішенні Конституційний Суд України підтвердив, що, окрім випадків, коли суддя не здійснює правосуддя, прямо передбачених Законом № 1402, суддя може не здійснювати правосуддя у зв’язку з мобілізацією відповідно до вимог Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію“ (абзац четвертий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини). Отже, проходження суддею військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, є саме тим випадком, коли суддя зберігає свою посаду і статус, але тимчасово увільнений від здійснення правосуддя через обставину, що не залежить від нього. Конституційний Суд України враховує, що до набрання чинності Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку“ від 11 квітня 2024 року № 3633–IX (далі – Закон № 3633) судді не були виключені із загального кола осіб, що підлягали призову під час мобілізації, на особливий період.

3.2. Конституційний Суд України також бере до уваги, що Закон № 1402 передбачає випадки, коли суддя замість суддівської винагороди отримує іншу виплату, зокрема у разі призначення членом Вищої ради правосуддя або членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. У цих випадках законодавець прямо встановив інший вид виплати – винагороду члена Вищої ради правосуддя або члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, визначивши її розмір з урахуванням суддівської винагороди. Частиною п’ятою статті 54 Закону № 1402 встановлено, що в разі призначення судді членом Вищої ради правосуддя або Вищої кваліфікаційної комісії суддів України його відряджають для роботи в цих органах на постійній основі зі збереженням гарантій матеріального, соціального

та побутового забезпечення, визначених законодавством для суддів. Водночас частиною сьомою статті 102 Закону № 1402 та частиною другою статті 21 Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ встановлено окремий вид виплати – винагороду члена відповідного органу, розмір якої для судді визначається з урахуванням його суддівської винагороди та не може бути меншим за неї. Отже, законодавець безпосередньо в Законі № 1402 передбачив можливість виконання суддею інших публічних повноважень зі збереженням гарантій його матеріального забезпечення. Заміна суддівської винагороди іншою виплатою у вказаних випадках ґрунтується на приписах Закону № 1402, які визначають не лише вид такої виплати, а й порядок обчислення її розміру з урахуванням гарантій матеріального забезпечення судді.

Заміна суддівської винагороди іншою виплатою є допустимою, якщо підстави й умови такої заміни прямо передбачені Законом № 1402 відповідно до вимоги, закріпленої в частині другій статті 130 Конституції України.

За відсутності в Законі № 1402 спеціального припису, який передбачає припинення, зупинення, зменшення суддівської винагороди або її заміну іншою виплатою, діє загальний режим її виплати, установлений Законом № 1402. Відсутність такого спеціального припису не можна тлумачити як дозвіл припинити конституційну гарантію.

Отже, відсутність у Законі № 1402 спеціального припису щодо виплати винагороди судді, призваному на військову службу під час мобілізації, на особливий період, не є правовою підставою для припинення її виплати.

3.3. Особа набуває статусу судді в установленому Конституцією України порядку. Відповідно до частини першої статті 128 Конституції України призначення на посаду судді здійснює Президент України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, установленому законом. Таким законом є Закон № 1402, який визначає правові засади організації судової влади, статус суддів та порядок призначення на посаду судді. Отже, набуття статусу судді відбувається в межах спеціального конституційно-правового регулювання, а не на підставі законодавства України про працю. Суддя не перебуває щодо голови

суду, керівника апарату суду чи іншого суб'єкта у відносинах трудового підпорядкування, характерних для відносин між працівником і роботодавцем, та не виконує їхніх вказівок під час здійснення правосуддя. Такий правовий режим безпосередньо випливає з конституційної гарантії незалежності судді та заборони впливу на нього в будь-який спосіб, установленої частиною другою статті 126 Конституції України. Виконуючи свої обов'язки, суддя системи судоустрою України відповідно до статті 6 Конституції України є носієм судової влади, яку він здійснює безперервно, передусім задля забезпечення поділу державної влади та захисту людських прав, що становить сутність Конституції України.

Це не виключає застосування до судді приписів законодавства України про працю в тих відносинах, які не врегульовані законодавством України про судоустрій і за своєю природою сумісні з конституційним статусом судді. Однак таке застосування має субсидіарний (додатковий) характер. Воно може слугувати лише забезпеченню конституційного статусу судді та за жодних умов не може призводити до посягання на основоположні гарантії цього статусу, зокрема на суддівську винагороду. Приписи законодавства України про працю не можуть бути юридичною підставою для виникнення, зміни, обмеження або припинення гарантій, що є елементами конституційного статусу судді. У цій частині спеціальний режим статусу судді не лише має пріоритет перед законодавством України про працю, а й визначає межі його застосовності.

Гарантію суддівської винагороди передбачено безпосередньо Конституцією України, частина друга статті 130 якої визначає єдиний законодавчий акт, що врегульовує це питання, – закон про судоустрій. У Законі № 1402 не тільки встановлено виключний перелік складників суддівської винагороди та випадки обмеження її розміру, а й закріплено, що „суддівська винагорода регулюється цим Законом та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами" (частина перша статті 135). Тому вирішення питань, пов'язаних із суддівською винагородою, у спосіб застосування інших нормативно-правових актів не узгоджується з вимогами частини другої статті 130 Конституції України.

Конституційний Суд України зазначав, що „винагорода судді не може бути різною для певної категорії суддів через підстави, що не пов'язані з єдиним статусом суддів, зокрема бути різною для суддів через запроваджені в суді системи, за якими винагорода судді залежить від обліку робочого часу чи інших обставин, що вказують на результати їхньої роботи, або бути меншою для судді, який фактично не здійснює судочинства через обставини, що не залежать від нього особисто або не обумовлені його поведінкою" [друге речення абзацу третього підпункту 6.1 пункту 6 мотивувальної частини Рішення від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024].

За своєю конституційно-правовою природою суддівська винагорода не є заробітною платою працівника в розумінні законодавства України про працю, її виплата пов'язана зі статусом судді, і вона є однією з гарантій незалежності судді. Відповідно до Кодексу „роботодавець (роботодавець – фізична особа) зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін" (перше речення частини першої статті 21); „заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується" (частини перша, друга статті 94).

Наведене свідчить про те, що конституційний статус судді є несумісним із такими передбаченими Кодексом категоріями, як „робота", „середній заробіток". Суддівська винагорода підлягає виплаті судді не за виконані норми праці чи її результати, а у зв'язку зі статусом судді та виконанням ним установлених законом обов'язків. Тому категорії „робочий час", „виконана робота", „виконання трудової функції" не можуть визначати виникнення або припинення права судді на суддівську винагороду. Інакше дія конституційної гарантії незалежності судді залежала б від приписів законодавства України про працю.

Застосування судами системи судоустрою України частини третьої статті 119 Кодексу до судді, призваного на військову службу під час мобілізації, на особливий період, не враховує співвідношення та взаємодії законодавства України про працю з конституційними гарантіями статусу судді. Припис частини третьої статті 119 Кодексу „зберігаються місце роботи і посада“ в аспекті відмови законодавця від збереження для відповідних суб'єктів „середнього заробітку“ не може бути поширений на суддів, зокрема з урахуванням змісту, якого відповідні терміни набувають у Кодексі.

Отже, оскільки суддівська винагорода є елементом конституційного статусу судді та гарантією незалежності судді, виникнення, збереження або припинення права судді на суддівську винагороду може бути врегульоване лише Законом № 1402 відповідно до частини другої статті 130 Конституції України. Правила, що визначають виплату заробітної плати працівникові, не можуть унормовувати право судді на суддівську винагороду. Тому для захисту права на суддівську винагороду суди системи судоустрою України мають застосовувати принципи й приписи Конституції України та Закону № 1402, а не Кодексу чи інших актів законодавства України про працю.

Набуття суддею статусу військовослужбовця, а також пов'язані із цим питання дотримання суддею обмежень щодо несумісності, зокрема тих, які встановлено частиною другою статті 127 Конституції України, підлягають розв'язанню в порядку, визначеному Конституцією України та Законом № 1402.

4. Частина друга статті 130 Конституції України визначає, що розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій. Конституційний Суд України в Рішенні від 26 березня 2024 року № 3-р(II)/2024 вказав, що „установлення розміру винагороди судді законом про судоустрій означає не лише гарантованість її розміру на рівні спеціального закону, а й наявність одного такого закону, який чітко, системно та послідовно унормовує питання розміру винагороди судді відповідно до єдиного статусу суддів та гарантій незалежності й недоторканності суддів“ (друге речення абзацу четвертого пункту 7 мотивувальної частини).

Розвиваючи цю юридичну позицію, Конституційний Суд України наголошує, що конституційний припис, який чітко визначає, яким саме законом має бути врегульоване певне питання, зокрема частина друга статті 130 Основного Закону України, установлює обов'язкові вимоги до предмета та меж законодавчого регулювання відповідних правовідносин. Зі змісту частини другої статті 130 Конституції України випливає, що відсутність у законі про судоустрій припису про припинення виплати суддівської винагороди виключає можливість виведення такого наслідку з іншого закону.

Отже, Конституційний Суд України вважає, що частина друга статті 130 Конституції України є нормою, яка визначає єдиний допустимий правовий інструмент для врегулювання питань визначення розміру, умов та правових підстав для виплати, зменшення, зупинення, припинення або заміни суддівської винагороди іншою виплатою, включно з питанням умов, за яких вона не виплачується або замінюється іншою виплатою. Ця норма Конституції України адресована законодавцю і суб'єктам правозастосування одночасно: Верховна Рада України не може внормовувати ці питання іншими законами, а суди не можуть виводити з інших законів підставу для зупинення, припинення чи зменшення суддівської винагороди, якщо таку підставу не встановлено законом про судоустрій.

4.1. Конституційний Суд України враховує, що суддя, увільнений від виконання обов'язків із відправлення правосуддя у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації, на особливий період, тимчасово набуває статусу військовослужбовця. Але це не означає, що він втрачає статус судді. Одночасна наявність двох правових статусів у сфері публічного права є поширеним явищем і не визначає, який правовий режим є застосовним до конкретних правовідносин. Статус військовослужбовця, набутий суддею у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації, на особливий період, визначає режим його грошового забезпечення як військовослужбовця, але не усуває конституційної вимоги щодо виплати йому суддівської винагороди.

Конституційний Суд України звертає увагу на те, що жоден законодавчий акт не передбачає припинення статусу судді у зв'язку з мобілізацією: суддя може

бути тимчасово увільнений від виконання обов'язків із відправлення правосуддя, але повноваження та посада судді зберігаються, а отже, зберігаються і конституційні гарантії, нерозривно пов'язані з цим статусом.

4.2. Конституційний Суд України вказував, що „правосуддя є однією з базових функцій держави, невід'ємною складовою принципу верховенства права та основою забезпечення прав і свобод людини. Це випливає зі змісту статей 1, 3, 6, 8, 55, 124 Конституції України і з європейської конституційної традиції, згідно з якою здійснення правосуддя належить до ключових завдань демократичної держави, керованої верховенством права (правовладдям)" [пункт 7 мотивувальної частини Рішення від 9 вересня 2026 року № 10-р(II)/2026]. Відповідно до частини першої статті 124 Конституції України правосуддя здійснюється виключно судами.

Реалізуючи відповідно до частини першої статті 124 Конституції України функцію здійснення правосуддя, яка для судді як носія державної влади є першочерговим і найважливішим конституційним обов'язком, суддя забезпечує захист прав і свобод людини (частина друга статті 3 Конституції України) та безперервність доступу громадян до правосуддя, а отже, безперервне відправлення правосуддя в умовах воєнного часу становить самостійну і невіддільну форму виконання державою одночасно її базової функції та обов'язку захисту суверенітету і територіальної цілісності України.

4.3. Конституційний Суд України констатує, що частина третя статті 119 Кодексу не суперечить Конституції України в аспекті відповідності частині другій її статті 130. Питання суддівської винагороди, включно з питанням про умови, за яких вона не виплачується або замінюється іншим видом виплат, перебуває під спеціальним регулюванням, установленим Законом № 1402, з огляду на вимогу частини другої статті 130 Конституції України.

Частина третя статті 119 Кодексу за предметом регулювання не визначає підстав, умов чи розміру виплати суддівської винагороди та не може бути

правовою підставою для припинення її виплати судді. Конституційний Суд України звертає увагу на те, що вказані приписи Кодексу і до внесення до них змін Законом № 2352 встановлювали збереження за призваним на військову службу працівником, крім місця роботи та посади, також середнього заробітку. Середній заробіток у цьому нормативному контексті є встановленою законодавством України про працю гарантією працівникові, правова природа, підстави та порядок обчислення якої відмінні від суддівської винагороди як елемента конституційного статусу судді та гарантії його незалежності, правовий режим якої визначається Конституцією України та законом про судоустрій. Тому виключення Законом № 2352 у частині третій статті 119 Кодексу слів „і середній заробіток“ не могло змінити правового режиму суддівської винагороди, установити підставу для припинення її виплати або в інший спосіб змінити зміст відповідної гарантії незалежності судді.

Оскільки Закон № 1402 не передбачав припинення, зупинення чи заміни суддівської винагороди у зв'язку з призовом судді на військову службу під час мобілізації, на особливий період, не існувало законодавчої підстави для припинення її виплати; до судді продовжував застосовуватися загальний режим суддівської винагороди, установлений Законом № 1402.

Інший висновок означав би, що конституційна гарантія суддівської винагороди може бути припинена не законом про судоустрій, як цього вимагає Конституція України, а у спосіб застосування за аналогією загальної норми іншої галузі законодавства. Такий підхід несумісний із частиною другою статті 130 Конституції України.

Конституційний Суд України констатує, що у справах Сивухіна Г.С., Андрейчука Т.В. суди витлумачили частину третю статті 119 Кодексу як норму, що визначає режим суддівської винагороди в умовах мобілізації, тобто поширили її дію на сферу, яку Конституція України відносить виключно до предмета закону про судоустрій. Отже, суди, застосовуючи частину третю статті 119 Кодексу до правовідносин щодо виплати суддівської винагороди Сивухіну Г.С., Андрейчуку Т.В., витлумачили цю норму Кодексу у спосіб, що

суперечить частині другій статті 130 Конституції України у взаємозв'язку з частиною першою її статті 126.

5. Конституційний Суд України бере до уваги, що Законом № 3633 статтю 23 Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" викладено в новій редакції, зокрема пунктом 18 частини першої цієї статті установлено, що військовозобов'язані, які є суддями, не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. У такий спосіб законодавець змінив правове регулювання мобілізації суддів. Водночас згідно з частиною другою статті 130 Конституції України питання суддівської винагороди має бути врегульоване законом про судоустрій.

Конституційний Суд України наголошує, що його висновок у цій справі стосується не розміру матеріального забезпечення судді під час проходження військової служби, а додержання встановлених частиною другою статті 130 Конституції України вимог до способу законодавчого внормування виплати суддівської винагороди: усі питання щодо підстав, умов і розміру виплати суддівської винагороди, зокрема припинення її виплати, мають бути врегульовані саме законом про судоустрій.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151^1, 151^2, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 65, 67, 74, 84, 88, 89, 92, 94 Закону України „Про Конституційний Суд України"

Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Визнати такою, що відповідає Конституції України (є конституційною), частину третю статті 119 Кодексу законів про працю України в аспекті її відповідності частині другій статті 130 Конституції України.

2. Частину третю статті 119 Кодексу законів про працю України, застосовану в постановах Шостого апеляційного адміністративного суду від 14 квітня 2025 року у справі Сивухіна Григорія Сергійовича, від 19 серпня

2025 року у справі Андрейчука Тараса Васильовича, суд витлумачив у спосіб, що не відповідає Конституції України.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України".

Секретаріат Конституційного Суду України № 1

ДРУГИЙ СЕНАТ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ